

הלכות פסח סימן תסא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק לא]

כיון שנגזר קדם פסח⁶⁷.

ובדיעבד אם הוציאו מצות במרדה שהוציאו בו מצה כפולה או נפוחה, כתב שם, שאין לאסור.

והחזירא (אוי"ח סי' קכ ס"ק טו ד"ה ומ"ג) כתב טעם נוסף להתיר אף לכתחילה מרדה שהוציאו בו מצה כפולה, וכן להתיר את מקומה בתנור ללא הכשר, משום שאינה נוגעת בהם אלא מצדה החיצון, ואין מקום הכפל אוסר אלא כשנוגעים בו מצידו הפנימי [ראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק ל)].

[משנ"ב ס"ק לג]

והקפידו קצתוים בשנייהם לכתחילה⁶⁸.

72) ומצה שהתקמה ועלתה כולה מעל קרקעית התנור ואינה נוגעת בקרקע התנור אלא בצדדיה, כתב הב"ח החיים (ס"ק עט) בשם תשובות אהל יוסף (ט"ו ח) שאף היא בכלל מצה נפוחה, שיש לחוש שאין בכח קרקע התנור לאפות את תחתית המצה, אלא שאין העולם מהרים בזה, ואם רואים שתחתית המצה לא נאפתה יפה, כתב הב"ח החיים שם שיש להחמיר.

[משנ"ב ס"ק לה]

כיון שנגזר תלול בעקבה תליען שנתחמצה בלה⁶⁹ וכ"ו, הוא גדול כל"ך כמו אגוז לחי⁷⁰ וכ"ו, או כמו אצבע גדול ביניני⁷¹ וכ"ו, אלא לשיש בתוכו אצבעות (שקורין בלעזלי"ך) שהוא סימן לחמץ⁷² וכ"ו, נקב בתוך נקב, חוששין לאסור בלה⁷³ וכ"ו, ונתקויה לפפור ונתקחה, שרי לכלי עלמא⁷⁴.

73) וכמבואר בשו"ע הרב (סכ"ה), שהנפוחות במקום אחד מוכיחה שלא התעסקו בעיסה עסק גמור המבטל את תחילת חימוצה, וכשהושיבה בתנור והתנפחה נתגלה בושה שהיתה כבר המוצה.

ומשמע מדברי המשגיב, שהן באופן הראשון של מצה נפוחה והן באופן השני, יש לאסור את כל המצה, וכן מבואר בפר"ח (ד"ה ומ"ש מצה נפוחה) [אכן, בשו"ת אור לציון (ח"ג פ"א תשובה יא) כתב, שמשמע מהשו"ע הרב (טעיפים כג-כד) שבאופן השני שהביא המשגיב שלא נעשה חלל אלא תפחה המצה באמצעותה, אין אוסרים אלא את מקום הנפוחה וכביבותיו כדי נטילה].

74) ואף באופן השני שאין חלל במצה אלא שהתנפחה באמצעותה, כתב האי"א (בוטשאטש, ד"ה נפוחה) שאין לאסור אלא כשהתנפחה בשיעור זה.

75) ומבואר בא"ר (ס"ק יז) ששניהם שיעורם שווה [ושם כתב, שיש לשער באגוז לח גדול], הדעת הגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' נח) שלא די שרוחבו של החלל יהיה כשיעור זה אלא אף גובהו צריך להיות כשיעור, שצריך שיוכל להכניס אגוז לח לתוך חלל זה.

76) ואם יש במצה אבעבועות קטנות מאוד, כתב הערוך השלחן (סי"ג) שאין לחוש לכך, שהרי בכל מצה יש בהכרח אבעבועות קטנות מאד.

77) ואף באופן זה, כתב האי"א (בוטשאטש, ד"ה נפוחה) שאין אוסרים אלא כשהנקב כשיעור אגוז לו או אצבע אגודל כג"ל [וכן מבואר במחצה"ש (ס"ק יג ד"ה וא"ם)].

78) ובטעם הדבר כתב הב"ח (ד"ה וכתב מהרי"ל), שכיון שנאפית שוב אין היא מחמיצה, אמנם לענין לצאת במצה זו ידי אכילת מצה בליל הסדר, כתב המשגיב לקמן (סי' תסב ס"ק יז) שיש להחזיר שלא לצאת במצה זו ידי הובא משום שהיא כעין מצה עשירה.

67) ולענין בדיקת המצות קודם הפסח, כתב הלחם הפנים (על קצושיע סי' קי ס"ק א) שטוב לבדוק קודם הפסח ולהסיר מהן כפולות או נפוחות, כדי שלא יצטרך לשורפן כשימצאן בפסח [ראה מה שכתבנו בביה"ד להלן (ד"ה אין)]. וגם שלא יבא לאוכלן שלא מדעת, וכן כתב בספר מועד לכל חי (להגרי"ח פלאני, סי' ג ס"ק לג) 'הנה מה טוב שיקרא לתלמיד חכם שיעבור על המצות ולבדוק שאין בהן כפולה ונפוחה, וצר לי מאד שעל הבל שואלים, אך בענין מצה כפולה ונפוחה אין דורש ואין מבקש לשאול, ואך יתכן שעם הארץ יהיה להבחין ולבקר בין טוב לרע ואיזה יכשר, ואי אישר הילי הייתי מתקן שלא יוכל שום אדם להגביה סל המצות מהתנור אם לא ילך אצלם חכם ויבקרם היטב, ומנהג החזו"א (ארחות רבנו ח"ב עמ' לו) היה לבדוק כמה ימים קודם פסח, ולא בליל בדיקת המץ, והגרש"ז אויערבך (הלכות שלמה פסח פ"ה ארחות הלכה הע"ח ח) כתב, שיש לעיין מדוע אין בודקים אותן בליל בדיקת המץ או על כל פנים ביום כנגד החלון או בחוץ אם קשה לבדוק לאור הנה.

[שעה"צ ס"ק נה]

הנה אפילו בערב פסח אחר זמן אסור⁶⁸.

68) וכמו שמבואר בשו"ע לעיל (סי' תמו ס"ב) ובמשגיב שם (ס"ק טו) שחמץ בערב פסח אפילו משש שעות ולמעלה לוקים על אכילתו והוא אסור בהנאה מן התורה, ומ"מ אינו אוסר במשהו אלא דינו כשאר איסורים, כיון שאין הימים עליו ברת אלא בפסח.

[משנ"ב ס"ק נז]

וסביבו כדי נטילה⁶⁹ וכ"ו, לאסור תפחה, אין לכתחילה⁷⁰ וכ"ו, במקרה אחרת אם יש בלעזלי"ך⁷¹.

69) ולענין חיטה מבוקעת שנמצאה בעיסה, כתב לקמן (סי' תסז ס"ק א) שקודם הפסח צריך להסיר סביבה כדי נטילה גם אם יש בעיסה שישים כנגדה, שיש לחוש שמא לא פלטה החיטה טעמה אלא מסביבה ושם אין שישים כנגדה.

70) ומה שלא מסירים כדי נטילה מצידו מצה שבורה, ולא חוששים שמא היה כפל בצידה, כתב החזו"א (אוי"ח סי' קכב ס"ק י ד"ה הא) שהרי אף באיסור גמור הלכה היא שספק דרבנן לקולא, וכל שכן מצה כפולה שאינה אסורה מעיקר הדין אלא משום חומרא, ולא נהגו להחמיר אלא כשהכפל לפנינו, אבל כשאינו לפנינו סומכים על עיקר הדין שאין הכפל מחמיץ [ראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק כו)].

71) ובטעם הדבר כתב החק יעקב (ס"ק יח), שכיון שאינו אלא חומרא כג"ל, מותר לאוכלו לאחר הפסח, שהרי אף ספק חמץ שעבר עליו הפסח יש מתוירים אותו באכילה [כמבואר במשגיב לעיל (סי' תמט ס"ק ה)]. ואם כן הוא הדין מצה כפולה או נפוחה, שאינה חמורה יותר.

72) וכן כתב לעיל (סי' תנא ס"ק קיא) בשם החק יעקב (שם ס"ק נד), שאם אי אפשר למצוא מרדה אחר בנקל מותר אף לכתחילה להוציא בו, ובטעם הדבר כתב החק יעקב שם, משום שאין האיסור של מצה כפולה או נפוחה אלא חומרא בלבד, וכיון שכפולה או נפוחה הוא דבר המצי' אם כן יהיה צורך תמיד להחליף את המרדים וזרי זה בדיעבד, והוסיף שם, שמשמע זה אין צורך להכשיר בתנור את המקום שבו נאפתה מצה כפולה או נפוחה.

הַלְבוּת פֶּסַח סִימָן תַּסֵּא

פֶּסַח * אֵינן לְאֶסֶר (לֵב) בַּק מְקוֹם (יֵד) * דְּבִּוּקָה (תַּהֲרִי סִימָן כִּכּוּ וּפְסָקֵי סִימָן קַמְה). מִצְוָה (טו) [טו] נְפִיחָה (* (וּאֵב דְּהַא בְּעָבֵי פֶּסַח לְאַחַר וְמִן בְּאִמְצֵינָהּ (טו) (לֵד) אֶסְרִינָה, אֲבָל אִם עָלָה עֲלֶיהָ (לֵח) קְרוּם כְּדִן דְּשִׁעְלָה עַל הַפֶּת בְּשַׁעַת אֲפִסָּה, מְסַרְתָּ אִסְרוּ צִירָךְ לְשַׁעֲרֵי בְּשִׁים כְּגַוּוּ הַפֶּסַח, מְהִרְשִׁיל בְּחִטּוּבָה)

שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה

הַכִּיחַ שְׁחָטָן שְׁנַעַב בְּטֶגֶב שִׁכְפּוּר אִסְרֵי הַפֶּל, הַכִּיחַ לְשִׁיחָו דְּאֶפְלֵי כְּפֹחֵשׁ אֶסְרֵי, אֲךָ לִפְנֵי שׁ. אִם נִאֲכַח בְּכִיָּוִי שְׁנַעַב חֲמִין אִינוּ אוֹכֵר אֲלֵא כְּדִי נְטִילָה, וְהִיחַ בְּפִשָּׁה שֶׁהַכֶּפֶלֶה דִּינָא הֵב, וְהַשְׁטִי מִשְׁמַע דְּאִף שְׁלֵא נִאֲכַח בְּכִיָּוִי אִינוּ אוֹכֵר אֲלֵא כִי, וְלַעֲבִיד לְחַלֵּק קְמִיט, עִישׁ. וְעִישׁ סִימָן לֵט וְסִימָן מִן בְּחִשָּׁה שְׁנַעַבְתָּא בְּמִנְחָה אֲפִיחָה, אִם אֵין חֲמִיט יֵשׁ לְהַחְמִיר לְאֶסֶר כֵּל הַפֶּסַח, וְאִם אֵין לְהַסְתַּמֵּן שְׁטָא בְּאֵל שֵׁם קִרְבִּי שְׁנַעַב הַמְּצָה כְּרִיָּוִי אִיֵּצ רַק כִּיֵּצ רַק כִּיֵּצ בֵּין שְׁהֶאֱסֹר וְהַחְמִיר בְּחִוֵּשׁ, אֲבָל אִם יִיֵל שְׁטָא לְשֵׁם שְׁנַעַבְתָּא הַמְּצָה לֵא בְּאִפִּיחָה כְּרִיָּוִי יֵשׁ לְחֹשׁ לְהַסְתַּמֵּן חֲמִין מִשְׁפַּעַס, עִישׁ. וְעִין מְהוּרָה יְקוּמִיָּא לְסִימָן צֵא: [טו] נְפִיחָה. וְעִין בְּכִיָּוִי שְׁמֹרָא לְסִימָן רַלְד, בְּמַעֲוֹת הַדְּקוּת שְׁלֵנוּ אֵין לְחֹשׁ לְאֶבְכַעֲבוּת וְחִלְלִים הַכֶּרִים מְבַחֵן וְכַסְיִים כְּדִן, וְכֵא דְּכָא הַנְּעִשִׁים מְסַתְּתָא הַאֵר אֶפְלֵי בְּיֹלְוִשִׁים עִישׁ וְרִיזִין כְּלִי שְׁהִיחַ כִּי, שְׁפִירי סְפָגִין פְּרָשׁוּ כְּפִסְגוּ מִלֵּא חִלְלִים, וְאֶפְלֵי אֵינִים רַק קְרוּבִים חֵקִים רַק קָצַת כְּבִיבִי אֵין לְחֹשׁ, וְנִסְכּוּחַ בְּאִמְצֵינָהּ הִיגוּ שְׁפִירי חֲזִי עֲבִי הַעֲלִיִן מִהַסְתַּמֵּן אוֹ שְׁהִגְבַּה לְמַעְלָה מִקְרָעִית הַמְּגִיד אֶמְצֵינָהּ שֶׁל גִּיף הַמְּצָה, דָּחַ וְהַ שְׁבִיחֵי פְּעֻצוֹת הַעֲבוֹת גְּזַח, עִישׁ, וְכִי הִסְטִי סְפּוּקִים לְכַר מְבַצוֹת בְּדִי שְׁלֵא תִפַּח אִינוּ מְשׁוּם שְׁהוּנְפִיחָה סִימָן לְחִמְרִין כְּנִסַּח חֲמִין בְּהוּוֹת עֶסֶר דְּאִיב אֵין לְחַלֵּק בֵּין גִּבְתָּא הַקְּרוּבִים הַכֶּרִים כִּוּ, וְכִסִּימָן שַׁעַר הַאֲרִיף בְּיָה קָצַת וְכַתֵּב שְׁאֵין הַנְּקוּר שְׁלֵא יִפַּח מְסַתְּתָא שְׁהוּנְפִיחָה סִימָן לְחִמְרִין שְׁנִיחָה בִּי כִסַּח, אֲלֵא לְסַבָּה שְׁלֵא חֲסִיִן, שְׁעִישׁ מְסַתְּתָא בְּטַעֲוֹת הַעֲבוֹת כְּדִלְעִיל אֵין חֲסִיִן שׁוֹקֵטִת נְפִי וְאֵין אֲפִיחָה וְהִיגוּ, כְּאִשְׁרֵי אִנוּ רְוִיִים בְּחִלּוֹת מַעֲוֹת עֲבוֹת הַנְּפִיחָה בְּאִמְצֵינָהּ וְחֲמִין הַעֲלִיִן אֵינָה נִאֲפִיחָה כְּהַסְתַּמֵּן, וְכֵא כְּרִיָּוִי לְהַחְמִיר כְּפִסְרוּרִיל מְשׁוּם גְּזַר אוֹ גְּזַר מִיִּסְרִים כְּהִיָּא דְּבִקְלָה בְּפִסְרוּ אוֹ

בְּאֵר הַיֵּטֵב

(יֵד) דְּבִּוּקָה. אֶפְלֵי נְמַצָּא חוּף הַפֶּסַח, בֵּינָן שְׁנַעַבְתָּא קְדָם פֶּסַח, וְיִמְחַסְתָּא וְכִיָּא מִשְׁמַע דְּסִיל דְּאֶעִיג דְּאֵין סִי נְגַד מְקוֹם הַפֶּסַח שְׁרִי, וְכִיָּב הַשְׁטִי רַבֵּי פּוֹסְקִים, אֲבָל בְּשִׁיל וְיִפִּיחַ וּמְהַרְאִי מְצִירִיכִים סִי נְגַד הַדְּבּוּק, וְכִיָּב כִּיל דְּלֵא בְּעִי סִי אֲלֵא נְגַד צֵד הַסְּבִיחִי הִיכָא שְׁדִּבּוּקִים לְהַדְּבִי, דְּבִּבְדִי הַחִיּוֹן שׁוֹלֵט הַאֵשׁ שְׁפִיר, מִיָּא. וְהִיחַ הַעֲלָה עֲקָר בְּדַעַת דְּלֵא בְּעִי סִי נְגַד מְקוֹם הַדְּבּוּק, עִישׁ, וְכִיָּב בְּאִי. וְאִם נְמַצָּא מְצָה כְּפּוּלָה וְנִסְכּוּחָה לְאַחַר פֶּסַח, הַעֲלָה הַחִי דְּאֵין לְהַחְמִיר כִּיוֵן שֶׁהוּא עֲצֻמוּת הַמְּרָא בְּעִלְמָא וְיֵשׁ לְהַתְרִיחַ בְּנִמְצָא אֶסֶר פֶּסַח, עִישׁ, וְדָלָא כְּאִי. וְעִיל סִימָן תַּמּוּ סִיִּק מִן מִשְׁטִישׁ. וְעִיָּא: (טו) נְפִיחָה. יֵשׁ בְּיָה שְׁנֵי פְּרִוּשִׁים, פְּרִוּשׁ א' שְׁנַחֲלָקָה עֲבִי הַמְּצָה וְשְׁהַעֲלִיִן עָלָה לְמַעְלָה, וְעִיָּא ב' נְפִיחָה בְּאִמְצֵינָהּ שְׁלֵא נְחַלְקָה כְּלָל אֲלֵא שְׁפַחַח גּוּף הַמְּצָה כְּמוּ שְׁהוּא דְּלָתָם חֲמִין, כִּיָּב הַכִּיחַ, וּמְהַרְאִי מְלִוּבְלִין כְּתֵב פְּרִי הַרְאִשׁוֹן, וְהִיחַ הַאֲרִיף לְהַחְמִיר כְּפִי הַרְאִשׁוֹן וּמְסִיק דְּאֵין אֶסְרֵי אֲלֵא כְּפִי הַשְּׁנִי, עִישׁ. וְכַמִּיָּא כְּתֵב בְּשֵׁם הַשְּׁטִי שְׁהִמִּיר לְגַבְרִי נְפִיחָה, וְיִילֵא כְּיָד אִנוּ עָלִי שְׁמִים וְאֲרָךְ כִּי לֵא רִאִיָּה פֶּסַע א' מִן חִלְתֵי הַכִּיחַ שְׁאֶסְרֵי שׁוּם מְצָה שְׁמִיחָה וְכִי וְאֲדַבְּרָה שְׁחַק עַל הַאֲוִרִין, עִישׁ אֵין לְהַסְתַּמֵּן מְמִין שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּשִׁבְלֵי וְהַ, עִישׁ כִּי הַשְּׁטִי וְהַפְּרִיז עַל מְדוּחֵי הַקָּל רִאֵשׁ בְּדַבְּרֵי שְׁאֲבוּתֵינוּ וְאֲבוֹת אֲבוּתֵינוּ נְהַגוּ כִּי אֶסְרֵי, עִישׁ הַמִּיָּא. הַנֵּחַ מִיָּשׁ בְּשֵׁם הַשְּׁטִי לֵא נְמַצָּא כִּן בְּסִקֵּר הַשְּׁטִי שְׁלִפְנוּיָה אֲלֵא שְׁעוּשָׁה פְּשָׁר דְּבִין הַנְּעוּבֹת כְּמִיָּשׁ, אֲכֵן בְּהַשְׁבֹּחַ הַשְּׁטִי כְּתֵב הַלְשׁוֹן מְקִישׁ כְּמוּ שְׁהַעֲתִיק בְּשֵׁמוּ הַמִּיָּא.

וְכַתֵּב הַחִי: בְּרִוּאֵי אֵין לְהַקָּל כְּדָבָר שְׁאֲבוּתֵינוּ נְהַגוּ בִּי אֶסְרֵי, וְכִיָּב יֵד הוּא בְּמַשְׁוֵה כְּאֶלֶּה הוּא תַּבֵּן גְּמִיר וְכִן אוֹרִיִן הַיִּיִן בְּאִיִּין¹ וְשָׁאָר פְּלִים וְיֵמָה שְׁנַעַבְתָּא בְּיָה, וְהִפִּיחַ מְפִסְדִּין מְמִין שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְמוֹנֵעַ מִשְׁתַּחֲוֵי יִיֵט כִּי דִי בְּחִמָּא זֵו לְעִנְיֵן הַמְּצָה עֲצָמָה. וְעִי שׁוּיָת דְּכִרְשְׁמֹרָא לְסִימָן רַלְד וְשַׁעַר שְׁפָקֵל פֶּסֶח בְּיָה, עִישׁ. וְאִם לְאַחַר שְׁנַעַבְתָּא שְׁחִי אִתְּהָה בְּשִׁמְן וְהַחְזִירָה לְכַסְרֵי וְנַעֲשִׂית נְפִיחָה, שְׁרִי לְכִיָּע, מִיָּא: (טו) אֶסְרִינָה. כֵּל הַמְּצָה, וְאֶפְלֵי סִי לֵא מְהִיר אֶפְלֵי קְדָם פֶּסַח, דְּכִלָּה נְהַחְמַצְהָ, כִּיָּב מוֹרִים מְלִוּבְלִין סִימָן קַה, וְכִן

בְּאֵר הַלְכָה

אֵת טַעַם הַדְּבָר, וּמְפַל מְקוֹם אִינוּ אֲלֵא חֲקָרָא בְּעִלְמָא וְכִמּוּ שְׁפַתֵּי הַשְּׁטִי, דְּהָא יִבְרַךְ שְׁלֵא לְגִידוּ אִינוּ צִירָךְ מְדִינָא אֲלֵא כְּדִי נְטִילָה, וְעִין בְּכִיָּוִי הַגְּרִיָּא שְׁפַתֵּי, חֲלִפֵי מֵאָ דְּמַבְאָר לְעִיל סִימָן תַּמּוּ טוֹף סִיפִי א, גַּם בְּחוּף הַפֶּסַח אֵין לְאֶסֶר אֲלֵא מְקוֹם הַבּוּקִי, וְכִן הַסְּכִים הַפְּרִי חֲדָשׁ לְדִינָא, וְאֶפְשֵׁר דְּמַעַד הַמְּהַנֵּה גַם הֵם מוּרֵי דִישׁ לְהַחְמִיר. אֲמַנֵּם אִם יֵשׁ לוֹ סַפֵּק בְּעַצֵּם הַכֶּפֶל בּוּרָאֵי אֵין לְהַחְמִיר חוּץ לְאִיָּוִי מְקוֹם: * אֵין לְאֶסֶר רַק מְקוֹם הַדְּבִיבִי. עִין בְּמַשְׁנֵה בְּרִיָּה

מִשְׁנֵה בְּרִוּיָה

בֵּינָן שְׁנַעַבְתָּא (נֵה) קְדָם פֶּסַח⁶⁷: (לֵב) בַּק מְקוֹם דְּבִּוּקָה. וְכִיָּבִיבֵי (טו) בְּרִי נְטִילָה⁶⁹, וְהַשְׁאָר מְהַר (זו) אִף הִלִּית בְּהוּי שְׁשִׁים נְגַד מְקוֹם הַכֶּפֶל. אִם נְמַצָּא בְּכִיחוּ מְצָה כְּפּוּלָה וְנִסְכּוּחָה לְאַחַר הַפֶּסַח, (נח) אֵין לְהַחְמִיר⁷⁰, וְטוֹב לְהוֹצִיא מְצָה כְּפּוּלָה אוֹ נְפִיחָה בְּמִוּרָה אֲחִרָת (נט) אִם יֵשׁ בְּאִמְצֵינָהּ⁷¹: (לג) נְפִיחָה. יֵשׁ בְּיָה שְׁנֵי פְּרִוּשִׁים: א) שְׁנַחֲלָקָה עֲבִי הַמְּצָה בְּאִמְצֵעַ וְחַלֵּק הַעֲלִיִן עָלָה לְמַעְלָה: ב) שְׁלֵא נְחַלְקָה כְּלָל, אֲלֵא שְׁפַחַח גּוּף הַמְּצָה בְּאִמְצֵינָהּ. (ס) וְהַסְּפִימוּ הַאֲחִרֹנִים בְּשִׁנְיָהֶם (סא) לְהַחְמִיר⁷²: (לד) אֶסְרִינָה. כֵּל הַמְּצָה אִף בְּמְקוֹם שְׁלֵא נְפִיחָה, וְאֶפְלֵי אִם הַנְּפִיחָה הִיָּחָה רַק (סג) בְּאֶחָד מִן הַקְּצוּוֹת, בֵּינָן שְׁנַעַבְתָּא חֵלֵל בְּעִבְרָה תְּלִיִן שְׁנַחֲמַצְהָ כְּלָה⁷³, (סד) וְאֶפְלֵי יֵשׁ שְׁשִׁים בְּמַצָּה נְגַד מְקוֹם הַנֵּחַ לֵא מְהַר, וְאֵין חֲלִיב בֵּין קְדָם פֶּסַח אוֹ בְּפִסְחָה. וְעִין בְּאֲחִרֹנִים שְׁהַסְּכִימוּ שְׁאֵין לְאֶסֶר אֲלֵא אִם כִּן הַחֵלֵל הוּא גְּדוּל כְּלִפְיָה כְּמוּ אֲגוּז לְחִיָּה⁷⁴ (שְׁקוּרִין הַאֲזִיִּיל בְּנוֹסִים) אוֹ כְּמוּ אֶצְבַּע אֲדוּרִיל (סו) בִּינְוִיָּה⁷⁵, וְדוּקָא בְּשִׁעְלָה הַחֵלֵק הַעֲלִיִן מִן הַמְּצָה בְּגַבְהָ לְמַעְלָה, אֲבָל אִם לֵא עָלָה לְמַעְלָה, אֲלֵא שְׁפַחַח עֲבִי הַמְּצָה יֵשׁ נִקְבַּח חֲלִיל פְּשַׁעוֹר שְׁנַחֲבָר, אִסְרִיִים (סו) מְקוֹם הַנְּקָב לְכַר, שְׁאוֹתוֹ מְקוֹם דוּמָה לְמַעַד כְּפּוּלָה שְׁאֵין חוּם הַאֵשׁ שׁוֹלֵט שָׁם, וְהַשְׁאָר מְהַר אֶפְלֵי חוּף הַפֶּסַח; וְאֵין אוֹרִיִן אֶפְלֵי מְקוֹם הַנְּקָב אֲלֵא בְּשִׁישׁ בְּהוּכּוֹ אֲבַעְבוּעוֹת (שְׁקוּרִין בְּלַעֲלִיָּה) שְׁהִיָּא סִימָן לְחִמְרִין⁷⁶, אֲבָל אִם הוּא חֵלֵק מְהַר, וְאִם יֵשׁ בְּמַצָּה שְׁנֵי נְקָבִים, נִקְבַּח בְּחוּף נִקְבַּח, חוּשְׁשִׁין לְאֶסֶר כְּלָה⁷⁷, וְכֵל וְהַ הַנְּפִיחָה נַעֲשֶׂה בְּתַנּוּר בְּפַעַם רִאִשׁוֹן, אֲבָל אִם לְאַחַר שְׁנַעַבְתָּא שְׁחִי אִתְּהָה בְּשִׁמְן וְהַחְזִירָהּ לְתַנּוּר וְנַחֲפַתָּה, שְׁרִי לְכִלֵּי עֲלִמָּא⁷⁸: (לח) קְרוּם. הִיגוּ קְרוּם דֵּק מְלַמְעָלָה, וְלֵא בְּאִמְצֵעַ עֲבִי הַמְּצָה. (סו) יֵשׁ מְאֲחִרֹנִים שְׁפַתֵּי,

שְׁעָרֵי הַחִיּוֹן

(נח) תִּבְנוּ אֶפְלֵי בְּעִרְבֵי פֶּסַח אַחַר זְמַן אֶסְרִינָה⁶⁸: (זו) טוֹ וְשׁוּ: (זי) בֵּן מִבְּחַ מְשַׁחֲמַת רְמִיָּא וְכִן פְּסָקֵי הַשְּׁטִי וּמְהַרְאִי לְיֹבְלִין וּפְרִי תַּבֵּן וּמְהַרְאִי לְאֶלְיָהוּ וְזוּטָא וְחִקְיָעֵב וְהַחְרִיז, וְאִךְ דְּהַשְּׁגוּן אֲבַרְתֵּם מִסַּחַם וְרִשְׁלִיל וְיִפִּיחַ וּמְהַרְאִי מְצִירִיכִים סִי נְגַד הַדְּבּוּק, אֵין לְהַחְמִיר כְּלִפְיָה בְּעִנְיֵן מְצָה כְּפּוּלָה בְּעִין שְׁלֵא הוּכַר עִנְיֵן וְהַ בְּשִׁיט, וְכַמּוּ שְׁפַתֵּי הַאֲחִרֹנִים; וְעוֹד, דְּהָא הַגְּרִיָּא וּפְרִי תַּבֵּן מְקָלֵן אֶפְלֵי בְּחוּף הַפֶּסַח רַק מְקוֹם דְּבּוּקִים וְהִיגוּ אֶפְלֵי לִיכָא שְׁשִׁים נְגַד אוֹתוֹ מְקוֹם נְדָהָא הִבִּיא הַגְּרִיָּא רִאִיָּה מְלַעֲלֵל סִימָן תַּמּוּ טוֹף סִיפִי א דְּאֵין צִירָךְ רַק כְּדִי נְטִילָה, וְעִילֵי בְּלִיִּים נְקַל כְּוַתִּיָּהוּ בְּקִדְמָה הַפֶּסַח, וּבְכַרְט שְׁאֶפְלֵי בְּחוּף הַפֶּסַח לְכִלֵּי עֲלִמָּא אִינוּ אֲלֵא חֲמִיָּא בְּעִלְמָא, כְּמוּ שְׁפַתֵּי הַשְּׁטִי: (נח) בֵּן פַּתְחָה כְּפִיָּה אֲחִרֹנִים: (נט) אֲחִרֹנִים: (ס) בִּיחַ וּבְגוּד אֲבַרְתֵּם בְּשֵׁם כְּפִיָּה אֲחִרֹנִים, דְּלֵא כְּשׁוּ: (סא) הַחִי וְהַ הַאֲוִיִם כְּשׁוּרָאִים בְּחוּף הַתַּנּוּר שְׁהַמְּצָה הַחֵחֵל לְהַתְנַפֵּחַ מִפָּה עֲלִיָּה בְּכַרְפָּה שְׁלֵא מַעְלָה לְמַעְלָה, מְשַׁמַּע מְהַרְרֵי חֲחִקְיָעֵב שְׁאֵין בְּיָה חֲשִׁישׁ: (סב) אֲחִרֹנִים: (סג) אֲלֵיָה רַבָּה וְחִיָּי אֲדָם, וְהַ שְׁפַתֵּי הַמִּיָּא בְּאִמְצֵינָהּ, הִיגוּ שְׁנַחֲלָקָה הַעֲבִי וְכִיל וְלֵא עֲלִיָּה קְרוּם דְּקִי, אִי נִמְי, אֲרַחַת דְּמִלְתָּא נְקַט, שְׁרַךְ לְהַנְפִיחַ בְּאִמְצֵעַ נְאִיר: (סד) מוֹרִים מְלִוּבְלִין וּמְגַדְּבִיכֵם וְאֶלְיָהוּ וְזוּטָא: (סו) כִּן הַסְּכִים הַאֲלִיָּה וְכֵא וְשׁוּ, דְּלֵא כְּמַגְדְּבִיכֵם שְׁפַתֵּי בְּאִמְצֵעַ עֲטָה: (סו) מְגוּר אֲבַרְתֵּם בְּשֵׁם גְּאִירֵי דוּרֵי, וְכַמּוּ הַמְּהַרְרֵי שְׁהוּא הַמְּרָא בְּעִלְמָא וְאֵין לְאֶסֶר כְּפִלִים מְשׁוּם זֵו: (סו) שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה בְּשֵׁם דְּכִרְשְׁמֹרָא וּבְכִיָּיִוִף:

הַרְגוּם: 1 מְגַדְּבִיכֵם, כְּפִיָּה.

הַלְבוּת פֶּסַח סִימָן תסא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק לה]

שְׁנַפְרָד חֲצֵי הַעֲלִיּוֹן מִהַסְתַּחֲוִיטוֹ.

ומצות שלנו שהן דקות מאד, ואף חום התנור חזק מאד, דעת הגרי"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' נג) שאין צריך להחמיר ולשרוף את מקום הכפולות, ואף מותר להשהותן בבית בפסח ואין לחוש שמא יבא לאוכלן, בין שמן הסתם נאפה אף מקום הכפל, ואין מחמירים אלא באכילה.

[ביה"ל ד"ה זז]

וְיִטְבֵּל עֻקֵם לֹא קִלְאֵנִי לִפְיָ לְמַחֲלֵיט הַפֶּר פְּנֵה⁸⁰.

80) ולענין מצה כשרה שנגעה במצה כפולה, כתב במשנ"ב לעיל (ס"ק בט) שאף אם היא נשכה בה אינן כנוף אחד, ואינה אוסרתה אלא בכדי נטילה.

והחזו"א (או"ח סי' קכב ס"ק י ד"ה כתב) כתב, שאף באופן זה אסור משום הומרת כפולה.

ומה שרגילים בשעת גלגול העיסה להניח חציה האחד על חציה האחר ולמועכם, ונוצר כעין מראה כפולה, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ח סי' קטו) שפשוט שאין זה נחשב אלא בעיסה אחת, ואין לחוש בזה כלל משום הומרת כפולה, ואף אם נוצר על ידי כך סדק פתוח משני הצדדים, דעת הגרי"נ קרליץ (חוט שני פסח פי"ב ס"ק י) שמעיקר הדין אין מקום לחוש שמא לא נרבק הכפל היטב, אלא שהחזו"א החמיר לעצמו באופן זה נראה ארחות רבנו (ח"ב עמ' נב-נד) ברעת החזו"א והגרי"י קניבסקי, באופנים שונים של מצה כפולה.

ומצה שנגמרה עריכתה וירא שמא תחמיק, כתב הרמ"א לעיל (סי' תנט ס"ב) שיכול לשוברה ולחזור ללש אותה ולעשותה ביד שהעסק יבטל את החימוץ, אמנם לכתחילה טוב להיזהר שלא לעשות כן, ובטעם הדבר כתב המשנ"ב שם (ס"ק כג) שיש לחוש שמא לא יערכנה יפה כגוש אחד, אלא יהיו בה סדקים וכפלים ותאסר משום 'כפולה'.

ומצות שנדבקו בהן חתיכות בצק שיוצאות מהנקבים שמנקבים אותן, דעת הגרי"נ קרליץ (שם) שיש מקום להחמיר בזה, אלא שמעיקר הדין אין בזה משום 'כפולה' ואין למחות ביד המקילים בזה.

[משנ"ב ס"ק לח]

שְׁלֹא יִקְעוּ זֶה בְּזֶה⁸⁰ וכו', הִם הָאֵשׁ שׁוֹלֵט לְמִטָּה שְׁפִיר⁸¹.

80) דוקא בשעה מונחת בתנור שיש לחוש שמא ידבקו זו בזו, אבל כשמכניסים מצה לתנור, כתב החזו"א (או"ח סי' קכ ס"ק יז ד"ה ונראה) שאין לחוש שלא תגע במצות שבתנור דרך הילכה או כשמוריד אותה לתנור, שאם בן יש לחוש על כל המצות שלנו שהן כפולות, שהרי מכניסים אותם לתנור עם מקל, ולעולם נופל חציה על חציה עד שמגלגלה במקל לפושטה בתנור, ובטעם הדבר כתב שם, שבאופן זה אין המצות נדבקות כלל זו לזו, ואף אם הן נדבקות מימי מיד הוא מפרידן [ראה משנ"ב לעיל (ס"ק לז)], ועוד, שמיד בבניית המצה לתנור מן הסתם נתחממה כשיעור יד טולדת בו ואין בכח הכפל לצננה, והוסיף שם, שכל חיש כפולה אינו אלא כשנכפלה מחוץ לתנור ואין חום התנור מספיק לאפותה קודם שתחמיק.

81) וכן בידין העליון של המצות, כתב השו"ע הרב (ס"ב) שצריך שתשלוט שם האש, וכן מבואר בחזו"א (שם ס"י קכב ס"ק י ד"ה כתב).

[ביה"ל ד"ה אין]

שֵׁשׁ מַחְמִירִין זֶה לְשׁוֹרֵף⁸².

82) והוא הדין כשמסירו בערב פסח משש שעות ומעלה, כתב השו"ע הרב (סכ"א) שאם אפשר ראוי לשרוף אף שאינו חמץ גמור אלא חשש בלבד, ומבואר במג"א (ס"ק יב) שעל כל פנים צריך להשליכו ולא להשהותו בביתו.

